

Kauppakamarijournalismin opas?

MIETTINEN, Jorma. Toimitustyö. Journalistiksi suunnistautuvan oppikirja. Hämeenlinna, Gaudeamus, 1984. 240 sivua.

Jorma Miettisen Toimitustyö-kirjan kanteen valitut kuva-aiheet ovat teokselle osuvia: Ronald Reagan, MTV:n uutisstudio ja Mauno Koivisto taustanaan kolme suurta Suomen lippua. Näiden maamerkkien horisontissa teos näet toimii.

Esipuheen mukaan Miettisen teos on uudistettu laitos hänen yhdessä Ilkka Kalliomäen ja Elina Suomisen kanssa julkaisemastaan kirjasta **Journalistinen työprosessi** (1978). Uusi, kuten vanhakin, on tarkoitettu tiedotusopin alkeisoppikirjaksi.

Yhtä paljon kuin oppikirja, Miettisen teos on kuitenkin myös viestintäpoliittinen pamfletti. Laajoissa pohdintaosissa ja lukuisien esimerkkien yhteydessä Miettinen esittelee kantojaan infokratiaan, sopulikeskusteluun, mainosveroon, paikallisradioihin jne. Tässä on teoksen oppikirjakäytön pulmallisuus: tarttuessaan MTV:n uutisten päätoimittajana kaikkiin päivänjulkisuuden tiedotuskysymyksiin, Miettinen tulee politisoineeksi kirjan kärjekkäästi ja sitoneeksi sen ohikiittäviin kiistoihin.

Miettinen käyttää paljon esimerkkejä, jotka seuraavat Suomen Kuvalehden tinnimätöntä moniarvoisuutta: voidaan kirjoittaa itesesensuurista, mutta yhtä hyvin kelpaa aiheeksi suomettuminenkin; voidaan haastatella Jaakko Lassilaa, mutta mikään ei estä kyselemästä myös Max Jakobsonilta...

Letkautukset sikseen - hyökkäävän poliittisuutensa vuoksi Miettinen saa kuitenkin sopeutua siihen, että hänen kirjaansa arvioidaan eräänlaisena kauppakamarijournalismin oppaana. Sääli, sillä teoksen käytännön jaksoissa on onnistuneita osia.

Miettinen mainitsee myös omaksi lähtökohdakseen Raino Vehmaksen vuonna 1979 kirjoittamat sanat:

"Olen yhä jyrkemmin edustamassa sitä miltonilais-lockelaiseen perinteeseen nojaavaa kantaa, ettei yhteiskunnalla - toisin sanoen valtiovallalla,

vallanpidon poliittisella koneistolla ja sen isokenkäisillä käyttäjillä ole vähintäkään oikeutta estää tai halujensa ja omaehtoisten intressiensä mukaisesti ohjata yksilön tiedonsaantia lehdistötoimen osalta. Päinvastoin sen ainut oikeus ja sen ehdoton velvollisuus on ehkäistä tämän tiedonsaannin rajoituksia. Yksilöt luovat yhteiskunnan estääkseen anarkian, eivät tuottaakseen itselleen valtiaan ja takoakseen itselleen nenärenkaan".

Ajatukselle johdonmukaisesti Miettinen toistuvasti, jopa junnaavan säännöllisesti, tuomitsee valikoivan lehdistötuen ja Yleisradion, joka kulkee "kiltisti poliitikoiden talutusnuorassa". Roiston rooli on varattu salaileville ja sananvapautta vainoaville poliitikoille sekä heidän kätyreilleen, Monitor-toimittajille. Sankareina ovat MTV, Aamulehti ja Helsingin Sanomat.

Miettinen ottaa kantaa myös tiedotusalan tutkimukseen. Hän valittaa sitä, että akateeminen journalismikeskustelu on jäänyt käytännölle vieraaksi ja että koko alan tutkimus vain poikkeustapauksissa on tuottanut mitään hyödyllistä - yksi poikkeus on tiedontarvetutkimus, joka sekkin on sittemmin joutunut umpikujaan. Täydellisen vääräksi Miettinen leimaa näkemykset, joiden mukaan toimittajan ja tiedemiehen työn tulisi lähestyä toisiaan.

Kannanotoissaan tutkimukseen Miettinen tehnee tiliä oman menneisyytensä kanssa. **Journalistinen työprosessi** oli näet vuosikymmen sitten syntyessään juuri yritys lähentää journalistista työtä tieteelliseen työprosessiin. Se painottaa voimakkaasti toimittajan laajojen taustatietojen merkitystä, eikä uhraa juuri huomiota journalismin tekniikoille.

Nyt Miettinen korostaa **kiinnostavuutta** ja teknistä osaamista. Ikävä juttu on huono juttu ja "to give people what they want" -periaatteen ohi ajaa vain se, että tiedotusvälineiden on varjeltava luotettavuuttaan.

Vaikka vanha ja uusi kirja etenevät samantyyllisen rungon puitteissa, ne ovat kuitenkin niin sisällöltään kuin lähestymistavaltaankin aivan erilaisia. Kun edellisen kadotti journalistisen työn erityislaadun, jälkimmäinen erittelee kehuskellen Iltalehden skuuppia Lilli Suomalaisen ja Jouko Turkan välirikosta.

Ero näkyy myös suhtautumisessa lukijoihin, opiskelijoihin. Vaikeiden ongelmien kohdalla Miettinen saattaa mainita, ettei nuoren toimittajan kannata niiden vuoksi "menettää yöuntaan" tai vaivata päätään - esimiehet ja lehden linja ovat juuri niiden ratkaisemista varten. Alleviivavassa ja hieman lepertelevän kannustavassa sanavalinnassa **Toimitustyö** muistuttaa ensimmäistä suomenkielistä toimittajaopasta, Akseli Routavaaran kirjaa **Minusta tulee toimittaja** (194).

Kiinnostavuuden, nopeuden ja teknisen osaamisen painottaminen on johdattanut Miettisen yhdysvaltalaisen esikuvien pariin. Ei ole sattumaa, että koko kirja alkaa klassisella "mies puri koiraa" -esimerkillä ja että Miettisen käyttämä jonkinlainen journalistisen huipputaidon symboli on kyky löytää nopeasti tärkeä lausunnonantaja. Hän erittelee lehden lukemisen motiiveja amerikkalaiseen Westiniin perustuen:

"Lukija lehteä silmäillessään etsii vastausta kysymyksiin:

- onko maailmani turvassa?
- onko kaupunkini ja kotini turvassa?
- jos vaimoni, lapseni ja rakkaimpani ovat turvassa, niin mitä sellaista 24 viimeksi kuluneen tunnin aikana on tapahtunut, joka heitä saattaisi järkyttää tai miellyttää?"

Miettinen ei anna juuri armoa liberaalilekaan angloamerikkalaisen journalismin kritiikille. Hän kertoo Tuchmanin erittelemistä "strategisista rituaaleista", joilla toimittajat pitävät yllä ammattitaidon illuusiota ja suojautuvat kritiikiltä. Miettinen tyrmää Tuchmanin todeten ehdottomasti, että vallitseva toimitustyön tapa vastaa perinteitä, yhteiskuntaa ja lukijoiden odotuksia:

"Journalistit kouliintuvat ja tekevät työtään tämän yhteiskunnan tarpeita varten. Syvällistä muutosta puoleen tai toiseen ei ole näköpiirissäkään, sisäistä kehitystä tietysti jatkuvasti. Jotka muuta kuvittelevat tai tekevät, nakertavat yhteiskunnan perustaa ja samalla tekevät vahinkoa tuleville journalisteille".

Näin Miettinen leimaa vakiintuneitten journalististen tekniikkoitten rikkojat yhteiskunnan vihollisiksi. Asian toinen puoli on se, että tekniikkojen kunnioittajana - ne kiteyttävät vapaan yhteiskunnan

rakennetta - Miettinen osaa esittää ne eloisasti ja havainnollisesti. Kirjassa on runsaasti hyödyllisiä neuvoja ja esimerkkejä, joista kokeneellakin toimittajalla voi olla hyötyä.

Joskus esimerkit tosin luiskahtavat naiiviuden puolelle:

"Eri asia sitten on kokonaan se, että tapahtuu jotakin todella suurta. Kun esim. Kansallis-Osake-Pankki julkisti tammikuun alussa uuden osakeantinsa, vain puolisen vuotta edellisen annin julkistamisen jälkeen, kaikki haukkivat henkeään. Miten tämä on mahdollista, mistä nyt on kyse, kyseltiin. Normaali suurten liikepankkien vuorotetuperiaate oli mennyt sekaisin. Piti olla Suomen Yhdyspankin vuoro."

Miettisen kirjan puutteena on edelleen tietty huolimattomuus ja viimeistelemättömyys. Miettinen saattaa edellisellä sivulla sanoa toimittajakunnan muuttuneen paljon entistä iskukykyisemmäksi (s. 21) ja sitä seuraavalla, että valitettavan usein toimittajat ovat nykyisin kyvyttömiä keksimään jutun aiheita (s. 23). Miten siis on, onko Uutisnenä parantunut vai huonontunut?

Kaikkiaan Miettisen kirja tekee jollain tapaa katkeran vaikutuksen. Seassa voi olla piikki Tohloppiin ("Tapio, Tapio näytä sakses, onko huomenna showta") tai piikki tutkijoihin ja tutkiviin journalisteihin ("...toimittajan ja tutkijan ammattien keskinäistä vertailua voi sinänsä pitää joutavanpäiväisenä..."). Jos Miettinen olisi kyennyt pitämään lyömisenhälunsa aisoissa, tuloksena olisi voinut olla anglo-amerikkalaista uutisperinnettä kunnioittava, havainnollinen oppikirja. Problematisoiva tai kriittinen se ei olisi missään tapauksessa ollut, mutta sellaiseenaan toimittajakoulutuksessa käyttökelpoinen.

Nyt eivät lukijat ja valitsijat oikein tienne, mistä on kyse. On eri asia ottaa oppikirjaksi läntisen uutisjournalismin tehokas esitys kuin MTV:n mainos.

Heikki Luostarinen